

A profile portrait of Bob Marley with his signature dreadlocks, smiling and holding a lit cigarette in his right hand. The image has a color gradient from green at the top to red at the bottom.

BOB MARLEY

ROGER STEFFENS

‘Een rijke nieuwe biografie die
het verhaal van Bob Marley
van wieg tot graf vertelt.’

– *The New York Times*

XANDER

BIOGRAFIE

Roger Steffens

Bob Marley

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *So Much Things to Say: The Oral History of
Bob Marley*

Oorspronkelijke uitgever: W.W. Norton & Company

Vertaling: Robert Neugarten

Foto's binnenwerk: Roger Steffens

Omslagontwerp: Philip Pascuzzo, Pepco Studio.

Bewerkt door Studio Marlies Visser

Omslagbeeld: Roger Steffens

Auteursfoto: Devon Steffens

Zetwerk: ZetSpiegel, Best

Copyright © 2017 Roger Steffens

Copyright © 2017 voor de Nederlandse taal:

Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Eerste druk 2017

ISBN 978 94 0160 746 9 | NUR 320

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren.
Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen,
dan kunt u contact opnemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave
mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie,
internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor de onbeschrijflijke CC Smith, medeoprichter van het tijdschrift *The Beat*, toegewijd vriendin en partner. Dit boek zou niet hebben bestaan zonder de inspanningen die zij voor me heeft verricht.

En voor mijn geliefde vrouw Mary en onze kinderen Kate en Devon, wiens constante steun en tolerante begrip een geschenk van Jah zijn.

Er zijn geen feiten in Jamaica, alleen versies.

- Oud gezegde

Inhoud

Inleiding door Linton Kwesi Johnson	11
Voorwoord	17
1 Waar is mijn moeder?	27
2 Trench Town Rocks	34
3 The Wailers in Studio One	49
4 Goede rude boys	68
5 Liefde en genegenheid	87
6 Rasta shook them up	99
7 The Wailers janken door	108
8 Ballingschap in Nine Mile	114
9 De JAD-jaren	121
10 Leslie Kong ontmoet de Tuff Gang	134
11 Lee Perry en de Jamaicaanse politiek	144
12 IJskoude winters in Zweden en Londen	160
13 Kinky reggae op Island	176
14 Opgebrand in Londen	185
15 Het einde van het begin	197
16 Natty Dread	207
17 De gang van zaken op Hope Road	217

18	Cindy Breakspeare en de tournee van 1975	226
19	Rastaman Vibration en de dodelijke heruitgave	235
20	Hinderlaag in de nacht	244
21	Vermoordde de CIA Bob Marley?	255
22	<i>Smile</i> , je bent in Jamaica	263
23	Wie schoot er op Bob Marley?	282
24	Exodus naar Londen	291
25	Blackwell, Bob en business	302
26	Bloedende teen in Parijs	310
27	Het One Love Peace Concert	316
28	Babylon by Bus van de VN tot Ethiopië	333
29	Vrijgevigheid en overleving	343
30	Van het Apollo naar Gabon	358
31	Natty voert de strijd in Zimbabwe	373
32	Uprising	390
33	Madison Square Garden en dan stort alles in	397
34	Dr. Issels en de laatste dagen	412
35	Marleys nalatenschap en de lievelingsnummers van The Wailers	426
	Nawoord	435
	Dankwoord	437
	Lijst van geïnterviewden	445

Inleiding

Het volk spreekt

Linton Kwesi Johnson

In een essay dat ik schreef over de teksten op Bob Marleys *Exodus*, dat door *Time* tot het beste album van de twintigste eeuw werd uitgeroepen, beweerde ik dat zijn genialiteit als tekstschrijver gebaseerd is op ‘zijn vermogen om het persoonlijke in het politieke te vertalen, het private in het openbare, het specifieke in het universele’.* We zouden kunnen stellen dat genialiteit meer is dan een uitzonderlijke persoonlijke eigenschap: het is historisch in die zin dat het aan het licht treedt op de plaats waar het biografische het historische ontmoet. De tweede helft van de jaren zeventig, de periode waarin Bob Marley de vruchten begon te plukken van zijn lange leertijd als musicus, was een turbulente tijd, niet alleen in Jamaica, maar overal ter wereld. De Koude Oorlog beleefde zijn meest intense fase, Oost en West vochten in landen in de derde wereld oorlogen bij volmacht uit, in Afrika werden nog altijd antikoloniale oorlogen uitgevochten en in Zuid-Amerika woedden gewapende anti-imperialistische conflicten. Jamaica leek aan de vooravond te staan van een heuse burgeroorlog omdat de door de CIA gesteunde oppositie probeerde Michael Manleys democratisch-socialistische regering omver te werpen. Dat conflict kostte Bob

---

* Richard Williams, ed., *The Poetry of Exile* (Londen: Weidenfeld and Nicolson, 2007).

Linton Kwesi Johnson bij Herne Hill, Londen, 27 mei 2003.

Marley bijna het leven. Zijn muziek ademt de sfeer van die tijd en weerspiegelt de zeitgeist. Op het hoogtepunt van zijn carrière was hij de Che Guevara van de populaire cultuur geworden.

Mij valt de twijfelachtige eer te beurt dat ik op een bepalend moment van zijn carrière een commentaar heb geschreven over Marleys weg naar de top. Als fan van de Wailer-drie-eenheid Bob Marley, Peter Tosh en Bunny Wailer was ik diep teleurgesteld toen ze elk hun eigen

weg kozen. Tot overmaat van ramp werd Marley vervolgens na de release van zijn eerste soloalbum *Natty Dread* door de muziekers op het schild gehesen als de nieuwe ‘koning van de rock’. Dat zag ik – en ik was de enige niet – als een grof schandaal. Bob Marley was immers een Jamaicaanse reggaeartiest van het eerste echelon, iemand die bij de wereld van de zwarte muziek hoorde maar nu werd opgeëist door de blanke rockwereld. In het artikel dat ik schreef, dat ‘Roots and Rock: The Marley Enigma’ heette en in oktober 1975 werd gepubliceerd in *Race Today*, bekritiseerde ik de manier waarop Marley in de markt werd gezet en legde ik de schuld bij Chris Blackwell, de oprichter van Island Records.* Ik was destijds een 23-jarige student sociologie en had net mijn tweede gedichtenbundel, *Dread Beat an Blood*, gepubliceerd. Drie jaar later bood Blackwell me een contract aan bij Island en een jaar daarna tekende ik een contract voor Marley bij Tuff Gong. Terugkijkend kan ik zeggen dat mijn analyse van de marketingstrategie min of meer correct was, al waren mijn gevoelens misplaatst.

Toen duidelijk werd dat Marley de kanker waartegen hij streed niet zou overleven, kende de pas gekozen Jamaicaanse regering onder leiding van Edward Seaga hem de Orde van Verdienste toe, de hoogste onderscheiding die een burger ten deel kan vallen. Het was niet alleen een erkenning van Marleys enorme populariteit in Jamaica, maar ook van de goede naam die hij zijn land had bezorgd door wat hij in het buitenland had bewerkstelligd. Er is nooit een Jamaicaan geweest die meer heeft gedaan om het merk Jamaica te promoten. Als de grootste ambassadeur van de reggae heeft Marley een enorme bijdrage geleverd aan de globalisering van het genre en de impact ervan op de populaire cultuur van de hele wereld. Na zijn dood is zijn status veranderd en werd hij van superster eerst een legende en later zelfs een icoon, wat een opzienbarende prestatie mag worden genoemd voor

---

* Opnieuw verschenen in Theo Cateforis, ed., *The Rock History Reader 2007* (New York en Abingdon: Routledge, 2012).

iemand van zijn nederige afkomst. De slimme, soms ronduit obscene marketing van Marley als merk mag ons niet verblinden voor het feit dat er in de twintigste eeuw in geen enkel genre artiesten zijn geweest met de mondiale invloed van Marley, een invloed die zich ook in het nieuwe millennium nog laat gelden.

De *rasta-soul rebel* had, gewapend met zijn uit duizenden herkenbare stem, een gitaar, een fantastische begeleidingsband en voortreffelijke achtergrondkoortjes, de missie om de '-ismes en schisma's' van vorstendommen en de geïstitutionaliseerde macht te tarten en te strijden tegen 'het spirituele kwaad in alle niveaus van de samenleving'. Zijn nalatenschap van aanstekelijke en dansbare nummers vol trots, verzet, rebellie, liefde en hoop vindt nog altijd over de hele wereld weerklank. Zijn genialiteit als schrijver van melodieën en teksten garandeert dat zijn muziek eigentijds blijft. Wat voor man en musicus was Nesta Robert Marley? Er zijn talloze boeken over hem geschreven, waaronder zelfs een reader voor de academische wereld. Ook in fictie komt hij voor. Wat Steffens' boek uniek maakt, is dat de auteur de artiest niet door zijn eigen lens portretteert maar ons een collage van de indrukken van anderen presenteert. Steffens heeft jarenlang over de wereld gereisd om Marleys verhaal te vertellen met zijn door beelden ondersteunde lezing 'Life of Bob Marley'. Hier laat hij degenen die Marley hebben gekend hun kijk op de man geven. Radiopresentator en fotograaf Roger Steffens, een gerespecteerd academicus op het gebied van reggae en een in de opnamen van en randverschijnselen rond Bob Marley gespecialiseerde archivaris, heeft vierenzeventig interviews gemaakt met mensen uit Marleys naaste omgeving, die openhartig spreken over wat ze hebben gezien van het leven van de zanger. Het gaat om mensen die hem intiem kenden en mensen die slechts korte tijd zijn pad kruisten, onder wie familieleden, vrienden, musici, personeel van platenlabels, journalisten, fotografen en filmmakers. De op ooggetuigenverslagen gebaseerde aanpak, met soms met elkaar strijdige verhalen, staat garant voor een meeslepende leeservaring. Sommige getuigenissen bevestigen wat we al wisten, andere

dragen afwijkende versies aan of tornen aan heersende mythes over Marley. Sommige verhalen vertellen meer over de verteller dan over Marley.

We zullen verbijsterende onthullingen en controversiële beweringen tegenkomen. We horen van Clement 'Coxson' Dodd over de tijd van de jonge Marley in Studio One; Danny Sims, van wie wordt gezegd dat hij banden heeft met de maffia, vertelt over zijn transacties met Marley en Johnny Nash; Bunny Wailer over de manier waarop zijn vriend componeerde; Beverley Kelso, die in de eerste line-up van The Wailers zat, over de relatie tussen Rita Marley en Bob; Joe Higgs over de manier waarop hij de vroege Wailers opleidde en Marleys karakter; de Jamaicaanse presentator en musicoloog Dermot Hussey over het interview over het uiteengaan van The Wailers, dat Marley wilde laten vernietigen. Er zijn interviews met alle Wailers uit de eerste line-up, en gesprekken met Marleys moeder Cedella Booker; met Cindy Breakspere, een voormalige schoonheidskoningin en de moeder van Damian 'Junior Gong' Marley; Marleys goede vriend Allan 'Skill' Cole; Cat Coore van Third World; Pearl Livingston, de zuster van Bob en Bunny; en rastagoeroe Mortimo Planno.

Steffens geeft ons zo nu en dan een terzijde door een spreker in te leiden of context te geven bij wat er wordt gezegd. Meninge n verkon- digt hij zelden. Zo kunnen zijn getuigen hun verhalen in hun eigen woorden vertellen. Dat levert een kroniek op van Marleys leven, van zijn jeugd tot zijn dood. Het beeld dat van hem ontstaat is complex. Hij was beurtelings zwijzaam en vrolijk, werelds en spiritueel, een slapende leeuw die in staat was tot hevige woede, een versierder en een enorm gulle man. De meest opvallende observatie van verschil- lende getuigen is hoe serieus Marley zijn werk nam. In dat opzicht was hij monomaan en voorbeeldig professioneel. Marleys meeslepen- de verhaal is er een van nederige afkomst, armoede, strijd, overleven, obstakels en problemen, triomf en tragiek.

Voorwoord

Er zijn naar het schijnt in talloze talen en over de hele wereld vijfhonderd boeken geschreven en uitgegeven over de koning van de Reggae. Waarom dan dit boek, en waarom nu? Wat valt er nog te zeggen?

Om een gedegen antwoord te geven, wil ik eerst uitleggen hoe ik als muzikliefhebber zo betrokken raakte bij de research naar het unieke leven van Bob Marley en zijn impact op de wereld. Ik ben al een fan van het werk van The Wailers sinds ik de groep ontdekte dankzij een onthullend artikel in *Rolling Stone* in 1973 van de hand van Michael Thomas, die schreef dat reggae door je bloedstroom kruipt als een vampierenamoëbe uit de geestelijke stroomversnellingen van het bewustzijn van het bovengedeelte van de Niger. Dankzij die onvergetelijke zin verliet ik haastig mijn appartement in Berkeley om op zoek te gaan naar *Catch a Fire*, het eerste album van The Wailers dat dankzij Island Records internationaal werd uitgebracht. De avond daarna zag ik de uitbundige film *The Harder They Come* van de Jamaicaanse regisseur Perry Henzell, die voor de buitenwereld het beeld van reggae en rasta's bepaalde. Mijn leven was voorgoed en ingrijpend veranderd.

Als fan ging ik op zoek naar anderen die waren besmet met wat Peter Tosh 'reggae mylitis' noemde. Een van de eerste mentoren die ik vond, was de uit Kingston afkomstige Ruel Mills, die in Fillmore Street in San Francisco het platenzaakje Trench Town Records runde. Hij liet me

kennismaken met onder meer Count Ossie and the Mystic Revelations of Rastafari, Ras Michael and the Sons of Negus, Alton Ellis, The Techniques, Slim Smith en talloze andere zangers en musici die met hun etherische werk mijn hart beroerden en mijn bewustzijn verhieven.

In 1976, nadat ik naar Los Angeles was verhuisd, reisde ik met mijn vrouw Mary naar Jamaica, waar ik hoopte platen te vinden waarover ik alleen had gelezen, vooral in Britse tijdschriften als *Black Music* en een enkele keer in een Jamaicaanse publicatie als *Swing*. We arriveerden in de week waarin Michael Manley de nationale noodtoestand afkondigde, hij leden van de oppositie zonder aanklacht in de gevangenis liet zetten en op alle kruispunten van het eiland tanks posteerde. Ik had het gevoel dat ik weer in Saigon was tijdens het Tet-offensief. We brachten het grootste deel van ons verblijf door in het landelijke gebied bij Lucea aan de noordoostelijke kust van het eiland, maar bezochten uiteraard ook Kingston voor een bezoek aan de platenzaak van The Wailers en de grotere winkels van Randy's en Joe Gibbs op het hoofdplein van Parade. Als eerste bezochten we het verlaten achterafstraatje waar Marley een klein hutje had. Ik was er nog geen twee minuten of een van de grootste reggaesterren uit die tijd probeerde mijn zakken te rollen. Een half uur later stonden we met een aantal topmusici uit die tijd in het huis van Jimmy Cliff en waren we getuigen van zowel de beste als de slechtste aspecten van het leven in Yard, zoals de plaatselijke bevolking het eiland noemt.

Twee jaar later ontmoette ik Hank Holmes, een verzamelaar met de smaak van een omnivoor, die zonder Los Angeles ooit te verlaten een collectie had opgebouwd van meer dan achtduizend ska-, rocksteady- en reggaeplaten. We raakten onmiddellijk bevriend. Ik dacht dat we met behulp van zijn gigantische verzameling een fantastisch radio-programma zouden kunnen maken, aangezien reggae destijds in LA totaal niet op de radio werd gedraaid. We hebben een jaar lang onsuccesvol gestreden om een station te vinden dat ons de kans wilde geven om de muzikale schatten te ontsluiten die iets ten zuiden van de vs werden gemaakt. Uiteindelijk vonden we een plekje op KCRW, een

piepklein station in Santa Monica, een van de strandgemeenten van LA. Het had een zendvermogen van slechts 110 watt, maar er waren plannen om dat te verbeteren. Het station was gevestigd in een klein omgebouwd klaslokaal in een middelbare school tegenover Santa Monica College, dat de zendlicentie bezat. KCRW was altijd wanhopig op zoek naar financiële middelen. Tijdens een eerste poging om fondsen te werven, kregen we een uurtje langer zendtijd om om centen te bedelen, drie uur op een zondagmiddag. We schreven die dag geschiedenis door in drie uur net zo veel geld bij elkaar te brengen als een eerdere poging het station in tien dagen had opgeleverd. Onze zendtijd werd meteen verdubbeld tot vier uur per week, en ons programma *Reggae Beat* werd volgens de *L.A. Weekly* 'het populairste niet-commerciële radioprogramma van de stad'. Hank had besloten de fascinerende achtergrondverhalen die hij privé kon vertellen achterwege te laten om 'de muziek voor zichzelf te laten spreken'. Het was mijn taak om interviews te doen en dingen op te zoeken die onze programma's interessanter zouden maken. Hank beschikte over zo'n overdonderende collectie dat we zelden artiesten over de vloer kregen die geen platen van hun eigen muziek vonden die ze nog nooit hadden gezien. Dat overkwam bijvoorbeeld Peter Tosh, die ons programma vanaf het begin ondersteunde.

Het programma was de eerste van een reeks op elkaar voortbouwende gebeurtenissen die ertoe leidden dat ik in contact kwam met vrijwel alle belangrijke spelers in de carrière van The Wailers. Onze eerste muzikale gast was Bob Marley. We waren pas een paar weken in de lucht toen Island Records belde met de vraag of we het 'erg zouden vinden om een paar weken mee te reizen met de *Survival-tournee*'. Het was een van de belangrijkste gebeurtenissen van mijn leven, want we kregen de kans allerlei ervaringen te delen met Marley en zijn band. We vertelden Bob over ons programma en hij drukte ons op het hart te onthouden dat reggae niet alleen iets was om plezier aan te beleven, het was er ook om te onderwijzen. Grappig genoeg was onze buschauffeur de gelukkigste man van het gezelschap. Hij moest

aan het einde van de avond de joints opvegen en vertelde me dat hij thuiskwam met soms wel een ons afgedankte wiet.

Bob vroeg me in deze periode vertoningen te regelen van de twee belangrijkste films die over hem waren gemaakt: Jeff Walkers documentaire en film over het Smile Jamaica-concert en de aanslag op Bobs leven die eraan voorafging en *Heartland Reggae*, over het One Love Peace Concert. Hij had geen van beide films eerder gezien. Het was interessant om tijdens die screenings naar Bob te kijken terwijl hij zichzelf bekeek. Zijn reacties, die in dit boek worden beschreven, zouden in sommige gevallen voor enige ophef kunnen zorgen. Zijn laatste optreden in Los Angeles was een benefietshow in The Roxy. Hank en ik behoorden tot het kleine groepje dat die middag bij de soundcheck mocht zijn. Bijna een uur lang zong Bob keer op keer iets wat we nog nooit hadden gehoord. Het leek over 'redemption' te gaan. Het was de laatste keer dat we hem zagen optreden voor hij anderhalf jaar later bezweek aan melancolie.

Peter Tosh kwam een paar maanden later langs en zei met de nodige rancune dat Bobs dood in elk geval andere artiesten de kans zou geven te worden opgemerkt, een boosaardige houding die hem de steun van veel van zijn fans zou kosten. Maar Tosh had ook een warme, humoristische kant. We zijn daarna nog zeven jaar bevriend geweest. Ik interviewde hem een paar keer voor *Reggae Beat* en voor het via kabeltelevisie uitgezonden programma *L.A. Reggae* van producent en regisseur Chili Charles. Peter belde me een paar keer per jaar vanuit alle uithoeken van de wereld om te vragen om exemplaren van een bepaalde plaat. Hij had geen archief van zijn eigen muzikale geschiedenis, legde hij me ooit bedroefd uit. Alles was van hem gejat of gebietst. Niet lang voor hij in september 1987 werd vermoord belde hij om te vragen naar een exemplaar van 'Here Comes the Judge', omdat hij een remake van het nummer wilde maken voor zijn aankomende album, *No Nuclear War*.

Bunny Wailer kwam later in mijn leven. Hij had sinds zijn vertrek uit de groep in 1973 als een kluizenaar geleefd. Ik ontmoette hem in

1985 tijdens het Sunsplash Festival in Montego Bay, waar ik hem elf cassettebandjes van anderhalf uur gaf, vol met oude singles van The Wailers. Een jaar later belde hij me op met het verzoek de pr te verzorgen voor zijn eerste optreden op een buitenlands podium nadat hij zich dertien jaar op het eiland had schuilgehouden. Het optreden zou plaatsvinden in LA. Een dag later kwam hij naar *Reggae Beat* voor een special van vier uur. In 1990 belde Bunny opnieuw, ditmaal om te vragen of ik de coauteur van zijn autobiografie wilde worden. Ik hapte onmiddellijk toe en vroeg of ik mijn dierbare vriend Leroy Jodie Pearson erbij mocht betrekken, een briljant bluesgitarist en historicus en de oprichter van het label Nighthawk, dat al muziek van Bunny had uitgebracht. Dat vond hij goed, en in oktober 1990 sloten Leroy en ik ons drie weken op in een hotelkamer in Kingston, waar we door 64 uur interviews over de geschiedenis van Bunny's relatie met Bob en Peter heen ploeterden. Helaas heeft Bunny nooit toestemming gegeven voor de publicatie van het boek en ligt het, 1800 bladzijden dik en boordevol informatie die iedere fan van The Wailers wil weten, nog altijd op de plank. (Dat weerhield Leroy en mij er niet van om drie decennia research bij elkaar te voegen om ons in 2005 verschenen boek *Bob Marley and the Wailers: The Definitive Discography* te voltooien, de enige complete discografie van een Jamaicaans artiest die tot op heden is samengesteld.)

In 1984 vroeg NARAS, de National Academy of Recording Arts and Sciences, of ik voor de Grammy's een reggaecommissie wilde vormen. Dat deed ik, en ik ben er zevenentwintig jaar de voorzitter van geweest. Dat jaar werd ik ook uitgenodigd om als onderdeel van het National Video Festival van het American Film Institute een aantal niet eerder uitgebrachte films en video's over Marley te presenteren. Dat leverde goede recensies op in de plaatselijke pers, die leidden tot uitnodigingen voor soortgelijke presentaties van eerst universiteiten en later ook clubs. Ik heb al meer dan vijfhonderd keer in alle uithoeken van de wereld, van de Australische Outback tot de bodem van de Grand Canyon, opgetreden met mijn multimediatelevisieprogramma 'The

Life of Bob Marley' en zo de woorden en werken van de profeet van de reggae doorgegeven. Ik heb honderden mensen ontmoet die persoonlijk met Bob te maken hebben gehad. Ik heb al hun verhalen op tape of film vastgelegd voor het nageslacht. Veel van die verhalen zijn al verschenen in *The Beat*, het blad dat CC Smith in 1981 oprichtte en dat achtentwintig jaar heeft bestaan. Elk jaar redigeerde ik voor het meinummer een Bob Marley Collectors Edition, waarin stukken werden gepubliceerd van de beste reggaeschrijvers, die hun bijdragen allemaal uit liefde voor de muziek leverden.

The Wailers Band en ik zijn al vier decennia goed bevriend. In 2013 nodigden de door Family Man Barrett geleide Wailers me uit om mee op tournee te gaan. Ik verzorgde het voorprogramma, waarna de band het album *Survival* integraal speelde. Ik sliep in de maanden januari en februari op de vloer van hun bus en liet op de podia van de koudste steden van Noord-Amerika foto's zien van de oorspronkelijke tournee, vertelde over het cruciale belang van het album en legde iets uit over de teksten. Wat ik eraan overhield, was een enorm en blijvend respect voor het leven op tournee waaraan deze onverschrokken krijgers hun levens hebben gewijd om Bobs tijdloze creaties met gevaar voor lijf en leden te spelen voor een jonge, naar relevante muziek hunkerende generatie.

Al in 2002 benaderde ik Jim Nairs van Norton met een voorstel voor een *oral history* van Bob Marley. Mijn oorspronkelijke idee was om ongeveer tachtig cruciale interviews integraal te publiceren, zodat de lezer het verhaal van de geïnterviewden volledig en in hun eigen woorden tot zich kon nemen en de context kon zien waarbinnen elke vraag werd beantwoord. Ik wilde het rauwe historische materiaal presenteren om het beschikbaar te maken voor de schrijvers van de toekomst.

Ik had het boek bijna voltooid toen in 2005 het noodlot toesloeg. Ik ben geboren in 1942 en behoor tot de generatie van de digibeten. Toen mijn computer ten prooi viel aan een crash, was ik alles kwijt: het manuscript, de transcripties van de interviews en al mijn aantekte-

ningen. Ik zat twee jaar lang diep in de put en kon me er niet toe zetten om alles opnieuw te doen. Toen Jim in 2007 naar het boek informeerde, moest ik opbiechten wat er was gebeurd. Hij vond dat ik opnieuw moest beginnen. Een paar jaar later stuurde ik hem ongeveer tachtig procent van het boek toe. Hij schreef terug dat ze bij Norton vonden dat het materiaal veel leesbaarder zou zijn als ik het onderverdeelde in thema's, zoals dat bijvoorbeeld was gedaan in de uitmuntende biografie *Bill Graham Presents* van Robert Greenfield. Met een zwaar gemoed – want ik begreep wat me nog allemaal te doen stond – toog ik aan het werk. Ik heb inmiddels ingezien dat Jims besluit in allerlei opzichten het juiste was en ik ben dankbaar voor zijn eindeloze geduld en betrokkenheid bij het project. In 2015 droeg Jim me over aan de bijzonder nauwgezette senior editor Tom Mayer, die zelf in Californië en tijdens zijn studie aan Columbia radioprogramma's over reggae had gemaakt.

Om de vragen die ik aan het begin stelde te beantwoorden: ik heb dit boek samengesteld in de wetenschap dat er verschillende voortreffelijke boeken zijn over verschillende stadia van Bobs leven. Ik wil niet nakauwen wat de schrijvers van die boeken al hebben gedaan. Cedella Booker vertelt in *A Mother's Story* over zijn kindertijd. Haar ghostwriter Tony Winkler, die me ooit vertelde dat hij niet van reggae houdt en uitsluitend naar klassieke muziek luistert, publiceerde een boek waarin de muziek merkwaardig genoeg ontbreekt maar dat waardevolle informatie aandraagt over Bobs jeugd. Christopher John Farleys *Before the Legend* bevat veel bruikbare informatie over Bobs tijd in Delaware en de jaren voor Island. Een van mijn favoriete boeken aller tijden is John Masouri's briljante *Wailing Blues: The Story of Bob Marley's Wailers*, dat in essentie de autobiografie is van Family Man Barrett en zijn drummende broer Carlton, die al sinds 1970 het hart van de sound van de band vormen. In dit boek van onschatbare waarde deconstrueren ze elk nummer dat Bob vanaf dat jaar heeft gespeeld. Mijn vriend Stephen Davis was er vroeg bij met *Bob Marley*, dat een fraai overzicht van Bobs leven geeft en na meer dan dertig jaar

terecht nog altijd in druk is. De fotografe Kate Simon richt zich op de jaren zeventig in haar kolossale *Rebel Music*, dat is gevuld met intieme foto's en de herinneringen van een aantal mensen die ze tijdens tournees meemaakte. Waardevol is ook Chris Salewicz' leerzame koffietafelboek *Songs of Freedom*, dat op Bobs vijftigste geboortedag uitkwam en veel details bevat over zijn jeugd en zijn Europese tournees.

Wat valt er nog te zeggen nu al die voortreffelijke boeken al op de plank staan? Mijn bedoeling met *Bob Marley* was om de fases van zijn leven die nog slechts gedeeltelijk waren belicht te verkennen met de diepgang van de getuigenissen van de mensen die ze hebben meegemaakt. Tot mijn belangrijkste onderwerpen behoren de jaren in Kingston voordat hij muziek opnam; hoe het er werkelijk aan toeging in Coxson Dodds Studio One; de periode 1966-1967, toen Bob niet in Kingston was; de door Danny Sims en Johnny Nash uitgevoerde manoeuvres in de late jaren zestig en de vroege jaren zeventig; de hachelijke relatie die de band onderhield met Lee Perry en de verontrustende redenen voor hun breuk; het uiteengaan van de groep in 1973; de moordaanslag in 1976; de vraag of de CIA al dan niet bij die aanslag was betrokken; de controversiële gebeurtenissen in de aanloop naar het One Love Peace Concert; Bobs reizen naar Afrika, met inbegrip van wat zich in Gabon en Zimbabwe achter de schermen afspeelden; en de geschiedenis van zijn fatale ziekte en de behandeling.

In de afgelopen zevenendertig jaar hebben tientallen vrienden, familieleden en collega's van Marley intieme details met me gedeeld over hun interactie met de Reggae King. Nu zijn hun onthullingen ook voor u te lezen. Over talloze zaken, zoals de controversie rond de opname van 'Simmer Down', de eerste plaat van The Wailers, en de omstandigheden rond de bruiloft van Bob Marley en Rita Anderson, bestaan tegenstrijdige versies. Ik gun de geschiedenis het laatste woord. Dit is het ruwe materiaal.

Er zijn belangrijke omissies in dit boek, daar valt niets aan te doen. Wat me het meeste spijt is dat ik nooit de kans heb gekregen met Johnny

Nash te spreken, wiens invloed op The Wailers tussen 1968 en 1972 cruciaal is voor een begrip van de artiest die Bob werd. Bunny Wailer doet in dit boek een aantal verbijsterende beschuldigingen. Ik heb jarenlang geprobeerd Nash erop te laten reageren. Toen dit boek ter perse ging, lieten zijn mensen me weten: ‘Er worden al jaren allerlei verhalen verteld over die periode, maar John heeft altijd volgehouden – en hij blijft dat doen – dat hij zich niet verwaardigt tot welke respons dan ook. Daarmee zou geen enkel doel worden gediend en zou slechts een vals platform worden geboden aan mensen die aandacht zoeken. Die gebeurtenissen maken deel uit van de geschiedenis, ze kunnen niet worden overgedaan. Degenen die betrokken waren bij het creëren van de historische gebeurtenissen kennen de waarheid. De discussie aangaan, op welk niveau dan ook, zou voor John contra-productief zijn. Hoe dan ook, John wil zijn waardering voor u uitspreken aangezien u twijfels koestert en hem een stem wil geven. Het is echter niet zijn stijl om te antwoorden. Hij zwijgt liever en laat de feiten voor zichzelf spreken.’ Wat ook de waarheid moge zijn, ik heb veel respect en bewondering voor Johnny Nash vanwege het onvoorstelbaar belangrijke werk dat hij heeft geleverd door reggae naar een wereldwijd publiek te brengen en cruciale bijdragen te leveren die Bob Marley en The Wailers vormden tot internationale entertainers van het hoogste niveau.

Er is nooit iemand geweest zoals Bob Marley, de ‘artiest van de eeuw’. Zijn werk is populairder dan ooit en in 2014 zette *Forbes* hem op nummer 5 van een lijst met de best verdienende dode beroemdheden. Bob was helderziend en hij verkondigde graag dat zijn werk de tand des tijds zou doorstaan. Dat was slechts een van zijn vele voorspellingen; sommige moeten nog uitkomen. Zijn vermogens op dit gebied werden in 1976 onderkend door de Jamaicaanse dichter en schrijver Geoffrey Philp, die zijn observaties tijdens zijn eerste ontmoeting met Bob in het Mona Heights Community Center in Kingston tegenover mij herhaalde toen ik hem in 2015 zag tijdens het Marley Seminar in Florida: ‘Toen ik arriveerde, zat Bob onder een

acacia. Ik liep naar hem toe om me voor te stellen. Hij vroeg me te gaan zitten. Het was de eerste keer dat ik Bobs zogenaamde helderziendheid ervoer, want hij begon dingen over mijn leven te vertellen die niemand wist, zelfs mijn moeder niet. Ik kan me geen details herinneren, want ik was in shock. Ik kon niet geloven dat iemand die ik vijf minuten geleden had leren kennen me zo veel kon vertellen over mijn eigen leven.'

In dit boek komen Bobs naasten en zijn partners aan het woord om te vertellen over zijn leven. Zoals een van de eerste lezers van het manuscript opmerkte: 'Nu ik dit heb gelezen, heb ik echt het idee dat ik hem ken.' Ik hoop dat u hetzelfde zult zeggen.

Echo Park, LA

Juli 2016